

Vägen tillbaka – MonaLisas kamp mot heroinet

Idag den 8 mars visades MonaLisa Story på Tempo Dokumentärfestival i Stockholm.

När MonaLisa velat ha hjälp från samhället har stödet inte alltid funnits. Hon efterlyser mer av medmänsklighet och mindre av fördömanden.

Text: Linda Weichselbraun | Bild: Jessica Nettelbladt | [Prenumerera](#) | Artikel i SocialPolitik nr 1 2016

– När jag tog heroin första gången visste jag vad jag gav mig in på. Ändå tog jag det, bara för att orka leva en dag till. Jag minns att jag tänkte "hoppas detta inte tar tio år av mitt liv nu". Men det har det gjort, till och med lite mer.

Det berättar MonaLisa, vars liv och långa kamp mot heroinet skildras i dokumentären MonaLisa Story, bioaktuell nu under våren. I åtta års tid har filmaren Jessica Nettelbladt följt MonaLisa genom både ljus och mörker. De fick kontakt via sprutbytet i Malmö, där Jessica satt upp en lapp om att hon sökte en kvinna med svårt missbruk som själv ville dela med sig av sin historia. MonaLisa såg lappen och ringde upp.

När filmen startar är MonaLisa hårt sargad av ett mångårigt heroinberoende. Men hon både vill och försöker sluta. Mest på egen hand, eftersom förtroendet för samhällets hjälpinstanser är sargat även det. Kontakt med sociala myndigheter, och även droger, är något som präglat hennes liv redan från start.

– Jag föddes påtänd, och under min första tid var jag abstinent på amfetamin eftersom min mamma knarkade när jag låg i magen. Jag fick ligga på neonatalavdelning och avgiftas, sedan hamnade jag på barnhem och till slut hos en fosterfamilj. Där fick jag stanna. Jag har haft en jättebra uppväxt med mycket kärlek och trygghet.

Det såg ut att gå bra för MonaLisa. Men så kom tonåren, och med den alla frågorna. Varför såg hennes liv ut som det gjorde? Varför var det socialen som bestämde över hennes liv? Och varför hade hennes biologiska mamma knarkat? MonaLisa sökte svar, och första gången hon provade droger kändes det som att komma hem.

– Jag testade amfetamin, brass och LSD, men aldrig heroin. Från att jag var fjorton och några år framåt hade jag mycket kontakt med sociala myndigheter, men kontrollen och överbeskyddandet fick fel effekt. Jag kände mig missanpassad. Jag hade ju haft soc efter mig hela livet, och jag gjorde revolt.

MonaLisas och Fredriks missbruk har sett olika ut men de har stöttat varandra genom åren för att bli drogfria.

När MonaLisa berättar om tonårstiden trycker hon hårt på behovet av att få hitta sig själv. Att slå sig loss, få ta eget ansvar och inte låta sig styras av sitt förflutna. Och hon vill inte se sina erfarenheter som enbart negativa.

– Jag fick leka av mig som tonåring, och när jag var nitton slutade jag med droger helt och hållet. Så jag hittade

tillbaka till livet ganska tidigt.

Nu följde sju drogfria år. MonaLisa började plugga och jobba. Skaffade barn. Hon var målmedveten och aldrig rädd för att ta i. Genom åren har hon bland annat arbetat som simlärare, varit journalist på en morgontidning och jobbat på restaurang. Så småningom fick hon anställning som lärarvikarie inom grundskolan. Hon hade hand om OBS-klasser och arbetade med att förebygga mobbning.

Då vände livet igen. Flera viktiga personer i MonaLisas omgivning dog. Jobbet tog mycket kraft och hon var ensam med sina två barn. Hon fick aldrig någon tid för sig själv och började må allt sämre.

– Det var så mycket död omkring mig, extremt mycket död. Jag gick ett helt år och mådde piss. Till slut kände att nej, jag orkar inte mer, jag måste få ta ett steg tillbaka. Så jag bad om hjälp från psykiatrin och socialen, men jag fick ingen direkt hjälp, förutom några samtal.

MonaLisa, som nu hunnit bli 26 år, blev allt mer deprimerad och utbränd. Barnen drog i henne. Hon grät och orkade inget. Till slut sa hon upp sig från jobbet och bad fosterföräldrarna att ta hand om barnen. Det blev hennes sätt att ta ansvar.

– Eftersom jag inte fick någon bra hjälp från samhället kände att jag måste reda ut allt själv. Att jag måste hitta egna verktyg, låta tiden ha sin gång. Men till slut kände jag att nej, jag kommer ingenstans. Så för att orka överleva en enda dag till började jag med heroin. Jag hade aldrig tagit det innan. För mig var det inget annat än en ren överlevnadstaktik, en form av självmedicinering.

MonaLisa blev heroinberoende. Tillvaron slogs i bitar och hon förlorade mycket av det hon tidigare levt för. Barnen placerades hos fosterföräldrar. Beroendet och den livsstil det förde med sig gjorde henne sjuk, men samtidigt var heroinet också det enda som kunde hålla henne frisk.

– Heroin är som ens bästa vän och ens värsta fiende samtidigt. Jag vill självklart inte missbruka, jag har inte velat missbruka sedan jag slutade med droger som tonåring

Det var ungefär i detta skede av livet som MonaLisa såg den där lappen på sprutbytet i Malmö och ringde upp dokumentärfilmaren Jessica Nettelbladt.

– Innan jag bestämde mig för att berätta min historia ville jag höra om Jessica var beredd att göra en uppriktig och ärlig film. En film som visar min verklighet, varken mer eller mindre, säger MonaLisa.

Det var Jessica beredd på, men för att kunna leva upp till det behövde de komma bortom ytan, lära känna varandra och lägga tid på att bygga upp ett ömsesidigt förtroende. Filmandet pågick under åtta år, och MonaLisa tycker att samarbetet fungerat väldigt bra.

– Så klart har det varit tufft att filma när jag haft det som sämst. Jag vill ju inte att människor jag tycker om ska må dåligt över hur jag mår. Samtidigt vill jag ha en uppriktig film, och då måste även det svåra vara med.

Även om filmen i sig inte driver några narkotikapolitiska sakfrågor är den i högsta grad politisk. För MonaLisa vill något. Hon vill synliggöra sin verklighet, och hon vill göra sin röst hörd.

– Får man inte den hjälp man behöver är det lätt att bli passiv och känna sig nedslagen. Många hamnar mellan stolarna. Många klarar inte att stå upp för sig själva. Många vågar inte berätta om hur det är. Men jag har alltid varit modig och jag avskyr fördomar och orättvisor. Jag berättar för att jag kan. Hon önskar att olika samhällsinstanser i högre grad ser individen. Att man blir hörd och tagen på allvar när man ber om hjälp, så att man slipper falla längre ner i botten än nödvändigt.

– Tyvärr är min erfarenhet att när man inte vill ha hjälp så hjälper de en. Men när man behöver och verkligen vill ha hjälp så får man det inte. Det var tre års väntetid innan jag fick börja med metadonbehandling. Det är lång tid att gå och vänta, många hinner ju dö under tiden. Och jag behövde verkligen behandlingen.

MonaLisa Story är
gjord av Jessica
Nettelbladt,
regissör och
filmare som sedan
slutet av
nittiotalet
skildrat
människor i
utsatthet och
socialt
utanförskap.

Att få tillgång till effektiv behandling innebär också att det kan bli lättare att komma bort från den destruktiva subkultur som finns runt missbruk.

– Med rätt behandling kan många leva vanliga liv. Man kan vara ute bland nyktra människor, bo i sin egen bostad, jobba eller gå i skolan och bygga upp sitt liv utifrån det. I dag går istället mycket av missbruksvården ut på att bryta ner. Typ "nu ska du ner, du ska bli en nolla, och sen ska vi bygga upp dig igen". Det är min erfarenhet, och här behövs förändring.

Människans styrka, menar MonaLisa, kommer alltid inifrån, och samhällets vård- och stödinstitutioner måste börja lyssna mer till de människor de har till uppgift att hjälpa. Hon efterlyser också mindre fördömande och mer medmänsklighet.

– Många med makt att påverka våra liv har aldrig varit ute och

sett verkligheten. De har oftast ingen aning om hur det ligger till, och därför lyssnar de inte på oss när vi berättar hur det är och vilken hjälp vi behöver. Jag hoppas att filmen kan så frön, att den kan förändra ovanskiktet så att de blir bättre på att hjälpa underskiktet.

MonaLisa är medveten om att det kan ha ett högt pris att berätta så pass öppet och närgånget om sitt liv som hon gör i filmen. Hon vet att hennes livshistoria kan missförstås, väcka starka känslor och till viss del förvandlas till offentlig egendom.

– Men jag är beredd att betala det priset. För hur ska man någonsin kunna förändra världen till det bättre om man inte vågar berätta? Om man inte vågar visa sin verklighet som den är?

Linda Weichselbraun